

Att vara ett fritt flytande subjekt: En studie av den adoptivkoreanska existensen

Tobias Hübinette

tobias@orient.su.se

Institutionen för orientaliska språk, Stockholms universitet

Paper från ACSIS nationella forskarkonferens för kulturstudier, Norrköping 13–15 juni 2005. Konferensrapport publicerad elektroniskt på www.ep.liu.se/ecp/015/. © Författaren.

Abstract

Under mer än ett halvt sekel har uppskattningsvis en halv miljon icke-vita barn från den postkoloniala världen flugits in till Väst för att adopteras av vita västerlänningar. Efter Kalla krigets slut och som en följd av globaliseringen har den internationella adoptionsverksamheten formligen exploderat i omfattning, och beräknas årligen involvera uppemot 30 000 barn varav tusentalet berör Sverige. Den största enskilda gruppen internationellt adopterade utgörs av 160 000 adopterade från Sydkorea utspridda i ett 20-tal västländer, varav runt 10 000 i Sverige. På grund av att internationell adoption i dess moderna form uppstod just under Koreakriget och att Korea dominerade som ursprungsland ända fram till början av 1990-talet, får adoption från Korea och adoptivkoreaner också ofta representera internationell adoption och internationellt adopterade i generell mening både inom forskningen och i det allmänna kulturella och sociala medvetandet i Väst, och så är också fallet i denna studie.

Hittills har kunskapen om vad det verkligen innebär att vara internationellt adopterad varit bristfällig, och särskilt adoptivkoreanerna har i stället under decennier blivit talade för och representerade av regeringar i både ursprungslandet och i mottagarländerna, och av adoptionsbyråer, adoptionsforskare och adoptivföräldrar. De senaste åren har dock sett uppkomsten av en transnationell adoptivkoreansk rörelse inbegripandes en egen omfattande kulturell produktion, och där självbiografiska texter utgör en central beståndsdel. Utgivandet av dessa texter har gjort det möjligt att nu för första gången lyssna till adoptivkoreanernas egna upplevelser av hur det är att vara internationellt adopterad. Med utgångspunkt från dessa livshistorier, kommer jag här att undersöka och försöka förstå den adoptivkoreanska existensen. Jag börjar med att presentera tidigare forskning om internationell adoption och internationellt adopterade och introducera adoptivkoreanerna som grupp och rörelse, innan jag övergår till att beskriva och tolka den adoptivkoreanska existensen för att slutligen avsluta med en sammanfattning.

Tidigare forskning

Flera migrationsforskare har konstaterat att det finns en stark tendens att inte betrakta internationell adoption som en historiskt förankrad del av den globala världsordningen i de västerländska mottagarländerna, och har därför betecknat denna som den tysta migrationen (Love-lock, 2000; Selman, 2002; Weil, 1984). En utbredd och allmän uppfattning gör i stället gällande att internationell adoption är en familjeangelägenhet som hör den privata sfären till, och som inte har någonting att göra vare sig med tidigare eller nutida kolonialism och imperialism, eller med andra historiska och samtida tvångs- och barnmigrationer. Den postkoloniala feministiska forskningen som jag själv tillhör utgör här ett undantag genom att betrakta internationell adoption som en kolonial och reproduktiv exploatering och dra paralleller till både slavhandel och trafficking (Ahluwalia, 2004; Castañeda, 2002; Herrmann Jr. & Kasper, 1992; Klein, 2000; Raymond, 1993; Shiu, 2001; Yuval-Davis, 1997). Internationell adoption ses

som ett exempel på hur Väst fortsätter att tvångstransportera och handla med icke-vita befolkningar från sina före detta kolonier, och som ett uttryck för en global biopolitisk arbetsdelning där den icke-västerländska världen förser vita elitpar i Väst med barn. Internationell adoption är med andra ord i alla högsta grad både en kolonial och patriarkal, och en elitistisk och heteronormativ institution. Det är också viktigt att komma ihåg att internationell adoption idag faktiskt är ett av få legala sätt att komma in i ett Europa, Australien och USA besatt av gränskontroll och terroristbekämpning.

Andra forskare har påpekat att det finns en tydlig ovilja att diskutera och behandla internationellt adopterade inom västerländsk etnicitets- och diasporaforskning, vilket möjligen kan förklaras med den höga andelen adoptivföräldrar inom akademien vilka helst undviker att problematisera sitt eget familjeliv (Lee, 2003; Miller-Loessi & Kilic, 2001; Sloth, 2003). Den dominerande forskningen om internationellt adopterade har i stället handlat om att antingen identifiera eventuella ”tropiksjukdomar” vid ankomsten, eller att kvantifiera graden av anknytning och anpassning till adoptivföräldrarna och mottagarlandet genom olika tester under barn- och ungdomsåren. Inom denna modernistiska adoptionsforskning ses fullständig assimilation inte bara som ett naturligt och givet slutmål, utan också som något oproblematiskt som i de allra flesta fall har uppnåtts innan vuxenåldern, och den grupp adopterade som trots allt inte betar sig enligt de normativa ramar som uppställts patologiseras och medikaliseras som avvikande undantag som anses lida av obotliga traumatiska upplevelser från ursprungslandet eller genetiska defekter i form av låg intelligenskvot. På senare år har dock en ny generation forskare som också ofta liksom jag själv antingen är adopterade själva eller av icke-västerländskt ursprung börjat ifrågasätta denna linjära syn på adopterades identitetsutveckling, och i stället fokuserat på internationellt adopterades egna berättelser av annorlundisering och utanförskap (Bergquist, 2000; Choy & Choy, 2003; Eng, 2003; Hübinette, 2004; Kim, 2000; Meier, 1998; Palmer, 2001). Vidare ses adoption ur ett livsperspektiv, det vill säga att fokus ligger på vuxna adopterade, och internationellt adopterade knyts till queerteori inklusive bi- och transforskning, till postkoloniala begrepp som hybriditet och tredje rummet, samt till feministiska förståelseramar för hur rasialisering och sexualisering samverkar intersektionellt.

Adoptivkoreanerna

Från 1953 i samband med Koreakrigets slut har 155 000 barn adopterats bort från Korea till huvudsakligen 15 olika mottagarländer i västvärlden, och fortfarande lämnar över 2000 koreanska barn varje år landet för internationell adoption (Park, 1994; Penner, 1996; Sarri, Baik & Bombyk, 1998). Av de 155 000 adoptivkoreanerna hittas idag två tredjedelar eller omkring 100 000 i USA, en tredjedel eller cirka 50 000 i Västeuropa varav hälften i de tre skandinaviska länderna Danmark, Norge och Sverige, och slutligen runt 5000 i Kanada, Australien och Nya Zeeland tillsammans. Den internationella adoptionen från Korea är unik i ett komparativt barnmigrationsperspektiv både i sin långvariga och obrutna historia, i sin omfattande demografiska storlek, och i sin stora geografiska spridning. Inget annat land har i modern tid adopterat bort så många av sina egna medborgare som Korea. Som ursprungsland dominerade Korea den internationella adoptionsverksamheten i närmare fyra decennier ända fram tills mitten av 1990-talet, och fortfarande är landet det tredje största ursprungslandet i världen efter Kina och Guatemala.

Både ursprungslandet Korea och olika mottagarländer som Sverige, Frankrike och USA framställer gärna i officiella sammanhang adoptivkoreanerna som unika fysiska band och bryggor dem emellan (Hübinette, 2003). I Korea förknippades adoptionsfrågan länge med skuld- och skamkänslor, men nyligen har gruppen i stället kommit att spela en positiv roll i en etnonationalistisk diasporapolitik som essentialiserar dessa till etniska utlandskoreaner (Kim, 2003). I mottagarländerna i Väst har internationell adoption ända från början omgett av en

godhetsstämpel och ett vänsterliberalt skimmer som gör den till en solidarisk handling och betraktar adoptivfamiljen som en ”regnbågsfamilj” (Kirton, 2000). För adoptivföräldrarna och för befolkningen i allmänhet i Väst är adoptivkoreanerna antingen objekt för missions- och räddningsfantasier, individuella biståndsprojekt, exotiska maskotar, och mångkulturella och antirasistiska alibin, eller helt enkelt tacksamma och lyckliga barn till elitfamiljer som per automatik associeras med hög socioekonomisk status (Bergquist, 2003). För adoptionsbyråerna har adoption från Korea alltid förknippats med den internationella adoptionens ursprung och därmed blivit dess flaggskepp i egenskap av den mest effektiva och pålitliga adoptionsprocessen, och för adoptionsforskarna framställs adoptivkoreanerna som de mest ideala och lyckade internationellt adopterade i termer av normativ psykologisk utveckling och social anpassning. Postmodern forskning har slutligen på sistone börjat framställa internationell adoption som ett av de mest lyckade och radikala släktskapsexperimenten i Västerlandets historia, och adoptivföräldrarna som gärna får vara singlar, handikappade, övre medelålders eller homosexuella görs till närmast utopiska exempel på postpatriarkala och postetniska nomader och kosmopoliter (Howell, 2003; Lal, 2001; Marinara, 2003; Yngvesson, 2002).

Redan 1986 bildades den första organisationen för adoptivkoreaner i Sverige – Adopterade Koreaners Förening (Johnsen, 2002). Det svenska exemplet följdes av andra, och idag finns motsvarande organisationer i praktiskt taget varje land, region och storstad i Väst som berörts av adoption från Korea. Den organiserade adoptivkoreanska rörelsen började interagera internationellt från och med mitten av 1990-talet, och fungerar idag både som en social rörelse och en virtuell sådan att döma av dess starka närvaro på Internet. De olika sammanslutningarna som organiserar uppskattningsvis mellan 5–15 procent av respektive upptagningsområdes demografiska bestånd ger ut tidningar och tidskrifter, administrerar hemsidor och listservrar, organiserar sociala sammankomster och möten, och fungerar som självhjälpsgrupper i adoptions- och Korearelaterade frågor. Den adoptivkoreanska rörelsen har dessutom en kulturell och en politisk sida med sina egna författare, konstnärer och filmskapare, och med sina egna forskare, skribenter och aktivister. Globaliseringen har med andra ord inte bara lett till en expansion av internationell adoption, utan också till uppkomsten av en transnationell adoptivkoreansk rörelse som också öppet tar strid mot en alltmer girig, cynisk och korrupt adoptionsindustri och förhåller sig kritisk till det officiella påbudandet av en förment antirasism och masspopulariseringen av mångkulturalismen vilka till stor del ligger bakom det snabbt ökande antalet internationella adoptioner.

De första självbiografiska berättelserna skrivna av adoptivkoreaner härrör redan från 1960- och 70-talen. Det var dock inte förrän från 1980-talet då den adoptivkoreanska rörelsen uppstod som en större mängd självbiografiska texter började komma ut, och från 1990-talets mitt går det till och med att tala om en veritabel explosion av adoptivkoreanska livshistorier som publicerats i bokform eller i antologier, som artiklar i tidningar och tidskrifter, eller som Internet-texter. En annan sida av denna utveckling är ett imponerande antal etnografiska arbeten i form av dokumentärer och filmer, tavlor och konstverk, och pjäser och uppträdanden. Antologier och årsböcker med texter av adoptivkoreaner har prisats av kritiker, romaner har uppnått bästsäljarstatus och dessutom översatts till koreanska, och dokumentärer har sänts av rikstäckande kanaler och tilldelats prestigefyllda priser. Den dramatiska framväxten av en adoptivkoreansk kulturell produktion kan helt enkelt betraktas som ett sätt att bryta den subaltern underordning som gruppen tidigare levt under genom att inte längre låta sig tystas och osynliggöras av regeringars, adoptionsbyråers, adoptionsforskares och adoptivföräldrars önskningskrav.

Den adoptivkoreanska existensen

Denna studie undersöker ett antal självbiografiska texter skrivna av adoptivkoreaner med syftet att försöka förstå den adoptivkoreanska existensen – vad denna består av, på vilket sätt

denna kommer till uttryck och hur den kan förstås med bakgrund av en konstruktivistisk och intersektionell förståelse av identitet och subjektivitet och i relation till de likheter och skillnader som finns med andra parallella grupper. Studien fokuserar på de diskurser och interpellationer, och identifikationer och subjektspositioner som adoptivkoreanerna antar och tilldelas, framför och förkroppsligar, och förhandlar och navigerar emellan, och betraktar dessa som tillsammans konstituerande den adoptivkoreanska subjektiviteten. Till att börja med är adoptivkoreanerna en mycket svårdefinierad och närmast oklassifierbar kategori som vare sig kan betraktas som en etnisk grupp eller en klassisk diaspora i sin frånvaro av egna exilsmåhällen, endogamiska praktiker och återvändandemyter. Den adoptivkoreanska existensen torde helt enkelt vara ett särfall inom forskningen i sin extrema grad av avterritorialisering och avetnifiering, i sin fullständiga hem- och föräldralöshet, i sin unika begränsning till en generation, och i sitt totala överskridande av klassiska kategorier som familj och släktskap, och språk, kultur, religion, medborgarskap och nationalitet. Många adoptivkoreaner är birasiala, och gruppen är utspridd i ett 15-tal västländer, talar olika språk, bekänner sig till flera religiösa riktningar samt tillhör ett stort antal nationaliteter och kulturer vilket i praktiken innebär en extrem variation på alla upptänkliga plan. Den enda gemensamma nämnaren är helt enkelt att vara född i Korea, att ha blivit adopterad till ett västland, och framför allt att ha växt upp med vita föräldrar i en vit omgivning. Detta sistnämnda faktum utgör också själva utgångspunkten för den adoptivkoreanska existensen att döma av passager som dessa:

Both my Danish and my American family are white, all my friends here in Denmark are white...my husband is white...and my two sons are often mistaken for being white. So whether I like it or not – and I actually don't – I've developed a white identity. When I look in the mirror I'm actually surprised to see an Asian woman and I honestly don't know how to feel about the woman I see. I actually expect to see a white woman with rosy skin, blond hair and blue eyes. (Danish Asian, 2001)

Mina förebilder och ideal har varit anpassade till min uppväxtort. Jag har aldrig identifierat mig med andra asiater. Kommer ihåg att Michael Chang vann French Open 1989 och alla mina sparringpartner i tennisklubben klappade mig på axeln och trodde att det måste kännas som en jättekul fjäder i hatten för en asiat som jag, som dessutom själv höll på med tennis. Faktum är att det bara kändes helt fel. Det var inte jag. Jag var Stefan Edberg. Jag hade inget gemensamt med Chang, jag var uppfostrad till skandinav. I min mentala spegelbild har jag alltid sett en ung muskulös blond kille med blåa ögon. (Peter Tai Christensen, 2003)

Adoptivkoreanerna har med andra ord blivit subjektiverade till vita västerlänningar, ett faktum som gör konstruktivistiska identitetsteorier om kopiering och imitation i Homi Bhabhas tappning i högsta grad tillämpbara i detta sammanhang. Att internationellt adopterade ackultureras och socialiseras in i att identifiera sig med en vit subjektsposition visar just att identiteter och subjektiviteter mycket väl kan produceras och reproduceras bortanför materiella och fysiska förutsättningar och villkor. Den vithet adoptivkoreaner identifierar sig med och efterliknar är dessutom inte vilken vithet som helst, utan en elitbaserad sådan med bakgrund av att internationell adoption från början har varit och i ännu högre grad idag är ett elitfenomen. Detta gör också en intersektionell ansats nödvändig i detta fall, då vithetsidentifikation ofta samverkar med elitillhörighet för adoptivkoreanerna som därmed tack vare sitt förvärvade sociala och kulturella habitus för att tala med Pierre Bourdieu kan passera som västerlänningar tillhörande de övre skikten. Detta dubbla privilegium att som icke-vit från en i de allra flesta fall proletär bakgrund få växa upp och leva i och med en vit elitfamilj gör adoptivkoreaner och andra internationellt adopterade fullständigt unika inte bara i kolonialismens och rasismens historia utan också i ett historiskt klassperspektiv. Icke-västerländska och icke-vita

ursprungsbefolkningar och minoriteter har förstås alltid hyst ett begär efter vithet liksom att fattig underklass alltid har eftertraktat social status, men med undantag av enstaka "husslavar" och extraordinära "favoritbetjänter" har få om ens några utomstående någonsin tillåtit att få leva så nära den vita eliten i Väst som just internationellt adopterade, vilka utifrån ett globalt och strukturellt maktperspektiv till och med kan sägas ha blivit eller åtminstone interioriserat sin egen fiende och förtryckare.

Adoptivkoreanerna kan också i sin transrasiala identifikation med fördel jämföras med transsexuella, där båda grupperna har det gemensamt att de identifierar sig "fel" enligt samhällets normer och alltid måste leva med känslan av att ha fötts med "fel" kropp även om detta inte alltid sker på ett medvetet plan i de förstnämndas fall. Vidare kan adoptivkoreanerna sägas visuellt illustrera att det inte finns något ursprungligt och autentiskt sätt att vara vit på, och till och med parodiera elitens vithet. Detta är måhända en aspekt av den adoptivkoreanska existensen, men att stanna därvid urartar alltför ofta i ett fraseradikalt och vulgärt romantiserande av hybrider och transidentiteter. Att fastna i det okritiska antagandet att internationellt adopterade helt enkelt är vita västerlänningar och inget annat genom att låta den emancipatoriska och liberationistiska sidan av socialkonstruktivismen ta överhanden, går intressant nog även hand i hand med både den positivistiska och den postmoderna adoptionsforskningen och riskerar i slutändan att hylla vitheten i sig. Ett annat sätt vore ju i stället att se internationellt adopterade och adoptivkoreanerna som de mest perfekta icke-vita invandrarna, absolut lojala och trofasta och på intet sätt hotades den föreställda kulturella och sociala homogenitet och harmoni som många västlänningar idag är så måna om att skydda och upprätthålla. Internationell adoption fullbordar och fulländar därmed det koloniala projektet genom att skapa de mest domesticerade och civiliserade, och de mest assimilerade och integrerade icke-vita undersåtarna som Väst någonsin producerat. Det är vidare uppenbart att döma av följande textutdrag att adoptivkoreanernas vithet ständigt lever under hot, vilket visar att kroppsliga "fakta" trots allt har betydelse, och att särskilt elitidentiteter alltid omgärdas och vaktas av regleringar, förbud och till och med lagar:

Growing up in a large Swedish community in the Midwest introduced me to the first criteria of what was considered the norm. Fair skin and blond hair were the standards I measured myself against. Honestly, I had no idea I didn't fit that description unless I saw my reflection in the mirror. I thought of myself as a Caucasian. What a shock to find out that I wasn't. (Rebecca Smith, 1997)

I used to believe I was white. At least I was completely emotionally invested in this belief. Theoretically I was white, my family is white, the community I grew up in was white, and I could not point out Korea on a map, nor did I care about such place...However, my image staring back at me in the mirror betrayed such a belief...I hated myself, this betrayal, being given such a look without any knowledge of where it came from. (Young Hee, 1997)

Vad är det då som hela tiden riskerar att kullkasta och ifrågasätta adoptivkoreanernas vithet trots att de växt upp och lever i en vit miljö, och framför allt trots att det enda de faktiskt vet är att just att uppföra och bete sig som vit elit? Judith Butler kallar dessa tillfällen när upprepningens eller iterabilitetens auktoritet ifrågasätts för olämpliga och olyckliga talakter och framföranden i sin performativitetsteori, och de adoptivkoreanska texterna formligen vimlar av exempel på sådana krångel i identitetsmaskineriet vilka för enkelhetens skull här grovt delas upp mellan tre olika processer.

Den första processen är intimt förknippad med den månghundraåriga föreställningsvärld om Asien och asiater som genomsyrar Väst, och som i Edward Saids efterföljd går under benämningen orientalism. Orientalismen är framför allt kopplad till kön och ålder, det vill säga

till det faktum att asiater kollektivt både feminiseras och infantiliseras vilket för kvinnorna innebär en hyperfeminisering och hypersexualisering, och för männen en avmaskulinisering och avsexualisering. Hyperfeminiseringen av asiatiska kvinnor är dessutom av en närmast total heterosexuell natur, medan avmaskuliniseringen av asiatiska män har en tydlig homosexuell karaktär:

Growing up, I was the perfect abducted daughter. Good, smart, considerate. I had a close relationship with my abductive parents, and I felt like I really loved them. So hearing them make comments like, "Our daughter is so obedient, it must be in her genes!" and listening to my abductive family use words like "Oriental", "Chinaman", and "China doll" to describe me and other Asians seriously sucked. (So Yung Kim, 2002)

I was a "gook", a "chink", a "boat person" and a "V.C." (Viet Cong). My actual origin was not important enough to know. Conversely, to teachers, clergy and my own extended family, I was "adorable", a.k.a. "a little china doll". In the schoolyard, I was ridiculed and taunted, picked on and beaten up...I ran from a boy who screamed in my ear, "pork fried rice", with the perceived stereotypical *Asian accent*. I was so deeply bothered by slurs about rice and chopsticks that I never wanted to be seen eating anything as such. Likewise with karate and kung fu, I would not agree to take karate lessons as my mother had wanted for my own protection. (Christine Jones Regan, 1999)

Tretton år, i shorts och linne, går längs stranden och en medelålders man stoppar mig med frågan om tiden. Vänliga och "servicemindade" Anna svarar med ett leende. Och han, denna medelålders sjöman, sätter igång visan: – Var kommer du ifrån? –Ah Korea. –Där har jag varit många gånger. –Vi kan väl träffas ute och ta en öl eller så? Min blomning dog med det leendet. Hela min tonårsperiod försvann i för stora kläder (herrkläder) och sminkkontot stod på noll. Idag kan jag bejaka min kvinnlighet, men aldrig att jag sätter på mig kort-kort och nätta skor...Sjömännen har ersatts med "businessmän", som har varit i Thailand, Filippinerna eller båda ställena. De kan också "sjömansvisan", och platsen är baren. Än idag undviker jag att använda armbandsklocka. (Anna Samuelsson, 2003)

Jag tycker inte om reklamfilmer med japaner. Publiken skrattar, men jag har ingen humor, blir illa berörd. Östasien är avlägset för svenskarna, även för mig, men jag kan inte skratta åt det, kan inte distansera mig från det, eftersom det trots allt är *en* del av mig. (Astrid Trotzig, 1996)

Orientalismen är för adoptivkoreanerna uppenbarligen ständigt närvarande, både inom adoptivfamiljen, under uppväxten, i vardagen och inom populärkulturen, och riskerar hela tiden att förvandla dessa till fetischer och livs levande stereotyper som förväntas leva upp till och företa allt det som associeras med Asien i Väst. Det kan tyckas oproblemiskt att kunna genomsåda sådana för en utomstående så överdrivna och närmast löjliga föreställningar som finns om Asien, och för den överväldigande majoriteten asiater är det nog också fallet vare sig de lever i Asien eller i Väst. Det som skiljer adoptivkoreaner från framför allt andra generationens invandrare från Korea och Asien är dock att de förstnämnda växer upp med en vit familj och lever i en vit miljö medan de sistnämnda i de allra flesta fall och även om de har en vit förälder fortfarande har tillgång till sin biologiska familj och sin ursprungskultur, och därför närmast reflexmässigt ser igenom och ignorerar de orientalistiska stereotyperna. För adoptivkoreanerna är de orientalistiska representationerna å andra sidan i stort sett de enda visuella spegelbilder och etniska rollmodeller som dessa stöter på i sin vita miljö, och som därmed inte bara projiceras på dessa av omgivningen utan också riskerar att internaliseras av dem själva. Den ambivalenta relationen till de båda stereotyperna den underdåniga och självutplå-

nande asiatiska kvinnan och den töntige och fjantige asiatiska mannen är därför ständigt närvarande i de adoptivkoreanska texterna:

I remember feeling pulled between being white and being Asian when I watched "Miss Saigon" the first time...I didn't feel Asian, but as white as the friends who sat next to me. And yet the stirrings of identity were beginning, because I was emotionally drawn to the Asian American actors...Watching the play was exhilarating...It was like falling in love. I was giddy with the American dream it presented, tearful over the hardships of war, and became infatuated with the relationship between Kim and Chris, the lovers the story focused on. It was love, and I fell hard for "Miss Saigon"...I let myself be wooed by decent music, dramatic and lavish sets, and the story of a prostitute who was sold for a night of sex with an American Marine, fell in love, bore their child, and ended up killing herself in a star-spangled flame of sacrifice. (Holly Coughlin, 1999)

I didn't want to be like the Asian geeks I saw in movies...I'd watch with my lighter complexioned friends and laugh along with them. Laughing, I thought, would distance me from the popular Asian looking icons of American humor. I did not want to be another typical Asian overachiever, both praised as a model minority that other people of color should follow and denigrated as an emasculated sex-starved wallflower. I tried to stay away from other Asian guys at school. (Peter Kearly, 2002)

Den andra processen som ifrågasätter adoptivkoreanernas vita elitidentitet är rasialiseringen av dessa som asiatiska invandrare och flyktingar. Invandrarskapet är som vi alla vet inte bara stigmatiserande och förknippat med exkludering och utanförskap utan också starkt knutet till en underklassposition, och handlar därför även om en proletarisering som på ett smärtsamt sätt fråntar adoptivkoreanerna deras elitstatus. Rädslan att utsättas för denna dubbla process av rasialisering och proletarisering återspeglar den allmänt utbredda rasism och främlingsfiendlighet i dagens västerländska samhällen som gör sig gällande både innanför och utanför adoptivfamiljen, och strategin för att undgå denna är att på alla upptänkliga sätt undvika att förknippas med andra invandrare och icke-vita minoriteter, och särskilt de från Asien, men också med andra adopterade från Korea:

In my daily plan of achieving perfection, I made sure I was never associated with any of the other Korean adoptees at school. This worked out great because they were also hiding out in their other identities. What I hadn't anticipated was the first Hmong family that came to my school. I felt their stares in the hallway. They were immediately drawn to that thing I hated most about myself then – my Asian features. I avoided them like the plague. I figured they might blow my cover and actually call to attention to the fact that I looked like them. (Sundraya Kase, 1997)

During this period, there was no way I would be caught dead in a group of other Asian people. My perception of Asians at the time was negative because of what many of my peers said about Asian people who they assumed were immigrants – "Oh look they are fresh off the boat." Meaning, I'd probably look like someone who only spoke a foreign group of syllables and consonants that came out the same, "Me how ping pong." (Jamie Kemp, 2001)

I was always afraid about the interracial thing. What would his parents think?...I was dating this one guy, and we really liked each other, but I always felt that he was kind of ashamed of me. He'd never invited me over, and he never really wanted me to meet his parents. After we broke up and he started dating another girl, it seemed like he was always inviting her over, and that his parents knew her really well...It's kind of strange that

my dad has set certain limits for me. He doesn't want me to date any African American or Hispanic. (Janine Bishop, 1996)

Mina föräldrar ville att vi skulle vara stolta över att vara adopterade. Det var fint att vara adopterad. Det var bra. Det var ingenting konstigt eller märkvärdigt med det. De ville att vi inte skulle känna oss annorlunda eller utanför. Men det syntes så tydligt. Det märktes. Hela tiden. Att man inte var svensk, att man kom från ett annat land. Att man var utlänning. Ensam, utan föräldrarna eller kompisarna, var man bara en utlänning. Ingen kunde veta att man var adopterad. (Astrid Trotzig, 1996)

Ett måhända extremt men alltför vanligt sätt att undvika att bli tagen för en invandrare är att understryka, skylta med och överdriva både sin vithet och sin elittillhörighet, och i vissa fall till och med att anta och ge uttryck för rasistiska och främlingsfientliga åsikter. I slutändan verkar det dock som att adoptivkoreanerna ofta hamnar utanför både den vita majoritetsbefolkningen och den icke-vita invandrar- och minoritetsvärlden för att inte tala om att själv utsättas för rasistiskt våld trots en närmast fulländad vithet:

I watched the way Americans moved, talked, used their hands; and I became a master at imitation. I had a better understanding of the language than the American-born children I went to school with. (Elizabeth Kim, 2000)

My Asian friends tell me that other Korean adoptees are too white, like bananas. They tell me it is good that I am learning about what it is to be Asian American. What it is to be a person of colour. And how white people think of me. I have white parents...Twinkie, banana, sell-out. I've heard them all before, and hate them just the same...I can see the racism from all my white friends, from my grandparents, and cousins...They say that my racism is internalized and that I have been tricked into believing the great white lie. Maybe I have. But what are they telling me? That I should hate my father?... White people think I'm just some gook. White people who don't know me, that is. Can you speak English? Oh your English is very good. Where are you from? How long have you lived in America? I didn't really know what to say to that. How can I say that I feel I am more American than you, you third generation European immigrant. My family has been here since the 18th Century. My great great great grandfather was making money in New York while yours was working some field in another country. Don't talk to me about speaking English. My mother is an English professor. That is what I think when white people are racist to me. What about Koreans? I'm one of them right? Wrong. Maybe it's just me, but I really feel out of place when I am around them. I also feel very...good. I'm one of them, yet there is always a sense of exclusion...I need their acceptance. But I would rather not risk their rejection and simply just not have anything to do with them. (Arthur Hinds, 2000)

“Blattejävvel”, skriker han, “såna som du borde utrotas.” Jag känner slaget, hans knytnäve mot mitt bakhuvud. Jag förstår inte alls vad det är som håller på att hända. Vem är denna suddiga människa som raderar hela min känsla av värdighet med ett välplacerat slag i bakhuvudet? Slår sönder mitt skal...”Trodde du att du kunde bli som vi? Tror du att du kan bli svensk bara genom att ta på dig samma kläder som vi, tror du att du blir svensk bara för att du pratar svenska? Tror du det finns plats för dig i den svenska gemenskapen bara för att du umgås med svenskar? Tänk om i så fall, för vi kommer aldrig att släppa in dig. Du kommer alltid att vara en liten knähund som vi sparkar på när vi känner för det.” (Peter Tai Christensen, 2003)

Den tredje och sista utmaningen mot den adoptivkoreanska vitheten är en kombination av en asiatiskhet och koreanskhet som etnifierar och territorialiserar adoptivkoreanerna till asiater

och koreaner. Denna essentialisering kommer både från västerländskt håll där adoptivkoreanerna frekvent misstas som asiatiska turister och affärsmän, eller utbytesstudenter och gästforskare, och från koreansk sida där dessa gärna betraktas som utlandskoreaner och en del av den koreanska diasporan vilka förväntas återknyta banden och bidra till Koreas globalisering. Återigen liksom med orientalismen är adoptivkoreanernas relation till särskilt denna koreanska essentialisering ambivalent då den åtminstone erbjuder dem en etnisk och nationell hemhörighet som många upplever har blivit fråntagen dem, och förnekad och förträngd. Samtidigt är denna koreanskhets inte alldeles lätt att leva upp till med bakgrund av den koreanska etnonationalismens närmast oupplösliga sammankoppling mellan utseende, språk och kultur:

I always hated introducing people to my parents, because they were going to instantly think, "Why does she look different?" Even today, when my mom and I go shopping, someone will say, "Is that an exchange student with you?" (Janine Bishop, 1996)

This year in Korea has been a challenge for me particularly because I do not speak Korean well...Basically, people here think I'm some person who's trying to make them angry by deliberately not speaking what should obviously be my native language, based on my physical appearance. This is how most people react when they first meet me. And it always goes like this...: A guy in the street stops to ask me directions, speaking in rapid-fire Korean...After I clearly state that I don't speak Korean, the questions begin. First question: "Aren't you Korean?" Second question: "Well, then, don't you speak Korean?" Third question: "Why not? Didn't your mother-father-other Korean influences you had in your life growing up, teach you Korean?" How do you answer to this type of mentality? You can't. You will honestly go crazy if you try to. (Sunny Diaz, 2000)

Jag minns när jag såg koreanska män och pojkar som visade sina färdigheter i den nationella kampsporten taek-won-do. Jag höll uteslutande på Korea under hela olympiaden, överallt där Korea var med och tävlade, samtidigt som jag gladde mig åt svenska framgångar. Det är likadant i andra sammanhang när Korea är med. Först hejar jag på Korea, i andra hand kommer Sverige. Överhuvud taget sätter jag alltid de östasiatiska länderna främst. Här spelar det asiatiska släktskapet en stor roll. Man liknar själv de tävlande till utseendet och identifierar sig med dem. (Li Almgren, 1996)

Adoptivkoreanernas subjektsposition som vit västerlänning kan som tidigare nämnts jämföras med det tillstånd som transsexuella lever under, och som för båda grupperna resulterar i ett närmast permanent stresstillstånd som kan få fatala konsekvenser. Det är nämligen min övertygelse att det är just detta ständiga ifrågasättande av adoptivkoreanernas identitet och risken att hela tiden bli stereotypiserad, rasialiserad och essentialiserad som förklarar den utbredda psykiska ohälsan och de höga självmordstalen bland internationellt adopterade som nyligen konstaterats av svensk adoptionsforskning (Hjern & Allebeck, 2002; Hjern, Lindblad & Vinnerljung, 2002; Hjern, Vinnerljung & Lindblad 2004). Känslan av att alltid känna sig missanpassad och bli misstagen som adoptivkoreanerna delar med transsexuella, och som skiljer dessa från andra asiater och koreaner både i Väst och i Asien är också pågående i form självhat och självförakt och känslor av alienation och främlingskap inför sig själva i de självbiografiska texterna:

While most people check in the mirror for renegade poppy seeds stuck between their teeth, I look to see if I am white: have my eyes formed wonderfully lazy lids to cover sky blue irises? Has my lost nose bridge reinstated itself to its true Nordic beauty? I do admittedly check my teeth but more to ignore my disappointment that this highly anticipated transformation has not yet occurred. I say "yet" because even though I am twenty four, I still harbour fantasies of having not been adopted, and more so, of being white like my

adoptive family. As an international adoptee, I don't know what upsets me more: that I am indeed adopted or that I will never feel a part of any culture...Exchanging my Korean face for that of a German's is obviously a child's solution to a much more complicated issue...Once, when addressed in Korean by a stranger at the age of five, I asked my father why the person thought I was Korean. My questions remains for me a sad punch-line to a confusing story and I cannot help feeling that I was somehow the victim of a cruel joke...It is difficult to know where to direct the pain...When I was encouraged to focus on Korea for school projects I would feign disinterest, while at other times, I would hide my shame at the distasteful association made between myself and that country. No one knew of my ambivalence. No one pressed beyond my fortress of silence. I was left to turn into a self-hating, introverted teenager who could not figure out what her reflection was trying to tell her. It has taken me many painful years to overcome my multitudinous methods of coping and I am by no means through with them...Perhaps the process of forgiving has to start with myself. I am not white but I never fooled anyone but myself...My reflection will never change but my vision is getting clearer. (Anonymous, u.a.)

I walk in this skin. And in this skin, I am any American. A single image has been etched inside of me...But my skin conflicts with me. The world sees me as a Color. Crossing the culture gap with other pioneers who are braving the elements of their own prejudices, I realize how much energy it takes to open the mind, however willing the spirit. And I slam up against the impenetrable wall. It hurts so much to still be on the outside. It is altogether a lovely pain, one with which I am intimate. (Su Niles, 1997)

During childhood, this constant battle of acceptance of my heritage and the rejection of my looks created a kind of a constant, inner displacement, a gap which widened as I grew older. It helps when I can speak – because through my fluent Danish language, I can express my cultural heritage...But when I am silent, my appearance overpowers me and takes control. This dominance makes me feel, on the one hand, sad...On the other hand, I am sometimes overwhelmed by the longing to escape myself, which makes me extremely angry, because I feel predestined in a negative way. The result is a lack of balance when it comes to identity. I was looking for white features, hoping I was biracial, longing for blond hair, blue eyes, and ultimately hating my body and avoiding mirrors. (Charlotte Yong-san Gullach, 2003)

Our search for ourselves does not have an end – neither does the pain. You saw that, but what you couldn't see was a way to ease the difficulty of your earthly journey. Somewhere along the way, you forgot to open your eyes and catch a glimpse of hope. A friend recently commented that we, as adopted Koreans live a lie. In order to assimilate into not only a white society, but also our adoptive families, we learn to see ourselves as others want to see us. We turn our lies into betrayal – of ourselves. Maybe you got tired of wearing your mask. Maybe you forgot who existed beneath the weight of that façade. (Kari Ruth, 1997)

Alienation, or the feeling that one is alien, is unavoidable when people ask incessantly, "So where are you from? No, where are you really from?" Since when is "I'm from Austin, Minnesota" not a good enough answer?...Most adoptees have an "a-ha" moment at some point in their lives when they look in the mirror and realize, "I'm not white." A painful self-consciousness usually follows, with sometimes comical and sometimes tragic attempts to "fit in" with the majority. I know a few adoptees who, in their childhood, would have literally "whitewashed" themselves if physically possible. Feeling rejected for never being white enough, some adoptees turn their backs on the dominant culture and look for acceptance and affirmation in the Korean American community, or will even go visit the "motherland". Sadly, many discover even more hostility from the Korean people for not being "Korean enough"...So the adoptee is left with the bewildering question:

Who am I if I'm not white enough for America and not Korean enough for Korea? Where do I go from here? (Stan Wood, 2003)

Sammanfattning

Så hur kan då den adoptivkoreanska existensen förstås utifrån de självbiografiska textutdragen? Den adoptivkoreanska existensen kännetecknas enligt min undersökning och tolkning av en transrasial subjektivitet som endast kan jämföras med transsexuellas även om vissa paralleller också finns till birasiala och bisexuella, och till andra generationens invandrare. Adoptivkoreanerna identifierar sig helt enkelt med den vita eliten i Väst efter att ha adopterats av och växt upp hos just denna. Detta faktum att adoptivkoreanerna trots sitt icke-vita fysiska yttre och sin oftast fattiga sociala bakgrund kan passera som vit elit, ses som tidigare nämnts som något idealt och oproblematiskt av den positivistiska adoptionsforskningen i Väst, och som radikalt och gränsöverskridande av dess postmoderna falang. Min studie visar dock att denna vita subjektivitet hela tiden är hotad, utmanad och ifrågasatt, och riskerar att splittras, sprängas och fragmenteras. Adoptivkoreanerna måste nämligen alltid förhålla sig till en orientalistisk diskurs som gör dem till etniska stereotyper och fetischer, till en invandrings- och minoritetsdiskurs som förvandlar dem till koreanska och asiatiska invandrare och flyktingar, och till en koreansk nationalistisk diskurs som essentialiserar dem till utlandskoreaner i diasporan. Sammantagna försätter alla dessa förnedrande och smärtsamma ögonblick när adoptivkoreanerna avslöjas av omvärlden som kopior och imitationer, den vita elitidentifikation i ett permanent belägrings- och stress tillstånd, vilket hjälper till att förstå den nyligen konstaterade utbredda psykiska ohälsan och skyhöga självmordsfrekvensen inom gruppen.

Genom sin existens bortanför biologiskt släktskap och självklar etnisk och territoriell tillhörighet utgör adoptivkoreanerna helt enkelt flytande subjekt som det står var och en fritt att stereotypisera, rasialisera och essentialisera. För mig blir detta också ett exempel på hur kringkurna och bevakade privilegierade positioneringar faktiskt är, och hur de som gör anspråk på dessa utan att anses ha auktorisation att göra detta straffas. De västerländska samhällena och kulturerna må vara både antirasistiska och postmoderna på ett officiellt och teoretiskt plan, men rastänkande och koloniala föreställningar genomsyrar fortfarande i allra högsta grad vardagslivet i Väst och gör en vit subjektsposition närmast omöjlig att upprätthålla för en icke-vit. Därmed kan denna studie ses som en kritik av både den positivistiska adoptionsforskningens antagande att internationellt adopterades vita elitidentitet är oproblematiskt att tillägna sig och upprätthålla, och den postmoderna forskningens hyllande och romantiserande av sådana hybrida och postidentitetiska existenser som just den adoptivkoreanska. Jag väljer att avsluta denna studie med ytterligare ett antal citat som visar hur adoptivkoreaner förhåller sig till det faktum att de alltid kommer att få leva med att vara flytande subjekt och bli misstagna och misstolkade och felbeskrivna och felrepresenterade vare sig de vill det eller ej:

I have struggled much of my life to understand the complexities of my identity. At one point I believed I was white. Soon however, racist comments destroyed that misconception, and I grew to loathe the mirror's reflection and it's seeming contradiction. According to others, I was not American, yet in my mind neither was I Korean. After I grew to identify as Korean, I traveled to South Korea where I was promptly informed that I was actually American. In the end, I finally returned to the United States and became Korean-American...After such a complex path to self-discovery, I have now dedicated my life to helping redefine what it means to be "American". (Jennifer Arndt, 2001)

Lately, I have had to confront a pastiche of labels: Asian, Korean, American, and adopted. A situation such as this has made me realize identity is not something that can be buried or ignored. I have too many hyphens to interconnect what it is that supposedly constitutes my existence that I have given up attaching any kind of "label". Ultimately, there is no

term that will explain entirely that which makes me. So, call me what you will, but keep it clean. (Mark Keats, 2003)

Adopted Koreans face cultural divide. We live lives of disjointed identity, balancing between what's seen and what's felt. Our minds belong in one universe, while our bodies exist in another. But as adopted Koreans, we can never truly call either sphere our own...Although the experiences of adopted Koreans range across the board, the zebra-like contrast between our culture and our beauty is at the core of us all. And each of us learns how to solder a unique link between our inner steel and our outer shell. (Samantha Pace, 2000)

I don't fit into any pre-existing categories: I'm not Caucasian, Korean, Korean-American, or biracial...I can't choose an ethnicity intelligibly...Is ethnicity a question of choice?...But I've accepted my liminal status. I'll try to dance while trapped in this perpetual limbo. (Elizabeth Woyke, 1998)

Jag har inget hem, inget som utgör både ett yttre och ett inre hemland, hemvisst. I Sverige kan jag aldrig integreras till fullo. Jag har utseendet emot mig. I Sydkorea är det tvärtom. Jag försvinner i mängden, människor som ser mig tror att jag är korean, men inom mig är jag någon annanstans... (Astrid Trotzig, 1996)

Referenser och referenslista

Primärkällor

- Almgren, Li (1996): "Adopterad till Sverige", i *Fataburen* 1996.
- Anonymous (U.a.): "Thoughts of a Korean Adoptee":
<http://www.adoption.on.ca/koreanadopt.html> (2004-07-02)
- Arndt, Jennifer (2001): "Korean connection", i *Mavin* 5/2001.
- Bishop, Janine (1996): "Adopted", i Elaine H. Kim och Eui-Young Yu (red.) *East to America. Korean American life stories*, New York: The New Press.
- Coughlin, Holly (1999): "My breakup with Miss Saigon", i *Minnesota Women's Press* 7/7 1999.
- Danish Asian (2001): "Adoptee's struggle between finding herself and fitting in":
<http://www.goldsea.com/Air/True/ILF/adoptee.html> (2004-06-20)
- Diaz, Sunny (2000): "'Korean? American?! Hispanic???!'". An Adoptee in Korea":
<http://www.fulbright.or.kr/eta/english/eta-perspectives.html> (2004-07-02)
- Gullach, Charlotte Yong-san (2003): "A Dane in a Korean shell", i *Korean Quarterly* 2/2003.
- Hinds, Arthur (2000): "Asian, Korean, Adopted, American?", i *Paradox* 1/2000.
- Jones Regan, Christine (1999): "Carefully taught", i *Bamboo Girl* 8/1999.
- Kase, Sundraya (1997): "Mentoring", i *Korean Quarterly* 4/1997.
- Kearly, Peter (2002): "I'm Iwish", i Sook Wilkinson och Nancy Fox (red.), *After the morning calm. Reflections of Korean adoptees*, Bloomfield Hills: Sunrise Ventures.
- Keats, Mark (2003): "A phone bill and the emergence of a Korean identity":
<http://www.akconnection.com/stories/keats2.asp?cat=4> (2004-07-29)
- Kemp, Jamie (2001): "The seeds of racial disparity", i *Korean Quarterly* 3/2001.
- Kim, Elizabeth (2000): *Ten thousand sorrows. The extraordinary journey of a Korean War orphan*, New York: Doubleday.
- Kim, So Yung (2002): *I was abducted by White people*, Portland: Confluere Publications.
- Niles, Su (1997): "Obstacles and challenges", i *We Magazine* 5/1997.
- Pace, Samantha (2000): "Adopted Koreans face cultural divide", i *Minnesota Daily*, July 3, 2000.
- Ruth, Kari (1997): "Dear Luuk", i *We Magazine* 5/1997.
- Samuelsson, Anna (2003): "Tankar om barnet", i Sofia Lindström och Astrid Trotzig (red.), *Hitta hem. Vuxna adopterade från Korea berättar*, Stockholm: Ordfront.
- Smith, Rebecca (1997): "Unconventional Seoul", i Tonya Bishoff och Jo Rankin (red.), *Seeds from a silent tree. An anthology by Korean adoptees*, Glendale: Pandale Press.
- Tai Christensen, Peter (2003): "Främling", i *Svartskallar. Så funkar vi*, Uppsala: Uppsala Publishing House.
- Trotzig, Astrid (1996): *Blod är tjockare än vatten*, Stockholm: Bonniers.
- Wood, Stan (2003): "Jesus the adoptee":
<http://www.kpcmem.org/resources/article.asp?contentid=61> (2004-07-02)
- Woyke, Elizabeth (1998): "Growing up White", i *Type* 2/1998.
- Young Hee (1997): "Laurel", i Tonya Bishoff och Jo Rankin (red.), *Seeds from a silent tree. An anthology by Korean adoptees*, Glendale: Pandale Press.

Sekundärkällor

- Ahluwalia, Pal (2004): "Negotiating identity: Post-colonial reflections on transnational adoption". Paper presenterat vid 8th *Australian Conference on Adoption*, Adelaide, 20 april, 2004.
- Bergquist, Kathleen Leilani Ja Sook (2000): *Racial identity and ethnic identity in Korean adoptees*, College of William and Mary: Department of Counselor Education.
- Bergquist, Kathleen Leilani Ja Sook (2003): "Diversity mascots: Considering the experiences of trans-racial international adoptees". Paper presenterat vid *Diversity Conference 2003*, University of Hawaii, Honolulu, 14 februari, 2003.
- Castañeda, Claudia (2002): *Figurations. Child, bodies, worlds*, Durham: Duke University Press.
- Choy, Catherine Ceniza och Gregory Paul Choy (2003): "Transformative terrains. Korean adoptees and the social constructions of an American childhood", i Caroline F. Levander och Carol J. Sin-

- gley (red.), *The American child. A cultural studies reader*, New Brunswick: Rutgers University Press, s. 262–279.
- Eng, David L (2003): “Transnational adoption and queer diasporas”, i *Social Text* 3:21, 1–37.
- Herrmann Jr., Kenneth J. och Barbara Kasper (1992): “International adoption: The exploitation of women and children”, i *Affilia* 1:7, 45–58.
- Hjern, Anders och Peter Allebecl (2002): “Suicide in first- and second-generation immigrants in Sweden. A comparative study”, i *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 9:37, 423–429.
- Hjern, Anders, Frank Lindblad och Bo Vinnerljung (2002): “Suicide, psychiatric illness, and social maladjustment in intercountry adoptees in Sweden: A cohort study”, i *Lancet* 360, 443–448.
- Hjern, Anders, Bo Vinnerljung och Frank Lindblad (2004): “Avoidable mortality among child welfare recipients and intercountry adoptees: a national cohort study”, i *Journal of Epidemiology and Community Health* 5: 58, 412–417.
- Howell, Signe (2003): “Kinning: The creation of life trajectories in transnational adoptive families”, i *Journal of Royal Anthropological Institute (N.S.)*, 9, 465–484.
- Hübnette, Tobias (2003): “The adopted Koreans of Sweden and the Korean adoption issue”, i *Review of Korean Studies* 1:6, 251–266.
- Hübnette, Tobias (2004): “The adopted Koreans and an identity in the Third Space”, i *Adoption & Fostering* 1:28, 16–24.
- Johnsen, Sunny (2002): *The creation and rise of KAD as a separate identity and nation*, Simon Fraser University: Department of Communication.
- Kim, Eleana (2000): “Korean adoptee auto-ethnography: Refashioning self, family and finding community”, i *Visual Anthropology Review* 1:16, 43–70.
- Kim, Eleana. (2003): “Wedding citizenship and culture: Korean adoptees and global family in Korea”, i *Social Text* 1:74, 57–81.
- Kirton, Derek (2000): *'Race', ethnicity and adoption. 'Race', health and social care series*. Buckingham: Open University Press.
- Klein, Christina (2000): “Family ties and political obligation. The discourse of adoption and the Cold War commitment to Asia”, i Christian G. Appy (red.), *Cold war constructions. The political culture of United States imperialism, 1945–1966*, Amherst: University of Massachusetts Press, s. 35–66.
- Lal, Barbara Ballis (2001): ”Learning to do ethnic identity: The transracial/transethnic adoptive family as site and context”, i David Parker och Miri Song (red.), *Rethinking 'mixed race'*, London: Pluto Press, s. 154–172.
- Lee, Richard M. (2003): “The transracial adoption paradox: History, research, and counseling implications of cultural socialization”, i *The Counseling Psychologist* 6:31, 711–744.
- Lovelock, Kirsten (2000): ”Intercountry adoption as a migratory practice: A comparative analysis of intercountry adoption and immigration policy and practice in the United States, Canada and New Zealand in the post W.W.II period”, i *International Migration Review* 3: 34, 907–949.
- Marinara, Martha (2003): “Cartography of adoption: Identity and difference beyond the politics of the comfort zone”, i *Review of Education, Pedagogy & Cultural Studies* 2:25, 139–152.
- Meier, Dani Isaac (1998): *Loss and reclaimed lives: Cultural identity and place in Korean-American intercountry adoptees*, University of Minnesota: Department of Geography.
- Miller-Loessi, Karen and Zeynep Kilic (2001): “A unique diaspora? The case of adopted girls from the People’s Republic of China”, i *Diaspora* 2:10, 243–260.
- Palmer, John D. (2001): “Korean adopted young women: Gender bias, racial issues, and educational implications”, i C. C. Park, A. Lin Goodwin och S. J. Lee (red.), *Research on the education of Asian Pacific Americans*, Greenwich: Information Age Publishing Inc., s. 177–204.
- Park, Soon Ho (1994): *Forced child migration: Korea-born intercountry adoptees in the United States*, University of Hawaii: Department of Geography.
- Penner, Erica E. (1996): *Comparative analysis of international child adoption practices and policies in Korea and China*, McGill University: School of Social work.
- Raymond, Janice G. (1993): *Women as wombs. Reproductive technologies and the battle over women’s freedom*, New York: Harper San Francisco.

- Sarri, Rosemary C., Yeonoak Baik och Marti Bombyk (1998): "Goal displacement and dependency in South Korean-United States intercountry adoption", i *Children and Youth Services Review* 1–2:20, 87–114.
- Selman, Peter (2002): "Intercountry adoption in the new millennium: the 'quiet mig-ration' revisited", i *Population Research and Policy Review* 3:21, 205–222.
- Shiu, Anthony (2001): "Flexible production: International adoption, race, whiteness", i *Jouvert* 1–2:6: <http://social.chass.ncsu.edu/jouvert/v6i1-2/shiu.htm> (2003-02-06)
- Sloth, Kirsten (2003): "The meaning of roots. Adoption research: Whose perspective and what issue?", i *Korean Quarterly* 2:5, 45, 67 och 69.
- Weil, Richard H. (1984): "International adoption: The quiet migration", i *International Migration Review* 2:18, 276–293.
- Yngvesson, Barbara (2002): "Placing the 'gift child' in transnational adoption", i *Law & Society Review* 2:36, 227–256.
- Yuval-Davis, Nira (1997): *Gender and nation*, London: Sage.

